

Близнюк А. С.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Давидова Л. В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Зайко Л. Я.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЖУРНАЛІСТІВ

Євроінтеграційні процеси є ключовими в сучасній історії України. Постійні інформаційні (і не лише інформаційні) атаки російської федерації проти України саме перед річницею найтрагічніших та найвизначальніших подій Революції Гідності доводять їх історичну важливість та героїчність усіх учасників та учасниць Майдану, захисників і захисниць України та євроінтеграційних прагнень українців. На жаль, мир закінчився для нашої держави через амбітні та злочинні дії РФ, яка націлена будь-якими методами окупувати не лише території нашої держави, а і свідомість людей. Російсько-українська війна, розпочата російською федерацією 20 лютого 2014 року окупацією територій держави Україна – Автономної Республіки Крим, територій Донецької та Луганської областей, перейшла в активну стадію 24 лютого 2022 року. Переконані, що спільні зусилля українського суспільства за потужної світової підтримки в боротьбі з агресором на різних фронтах російської гібридної війни проти України – військовому, інформаційному, волонтерському, освітянському – у найближчому майбутньому будуть увінчані перемогою України та миром. Процес євроінтеграції продовжують й освітяни. Зокрема, і через процес підвищення кваліфікації міжнародного рівня, що уможливорює вдосконалення самого освітнього процесу в українських закладах вищої освіти. У статті наголошено, що викладачі кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка активно використовують у процесі підвищення кваліфікації та освітньому процесі елементи неформальної освіти, інноваційні методи, цифрові технології. Цифровізація освітнього процесу дозволила перевести освітній процес під час загрози COVID-19 у змішаний формат із залученням онлайн-технологій (зокрема, платформи ZOOM). Ці зміни освітнього процесу на шляху євроінтеграції дають нові можливості для вдосконалення професійних компетентностей журналістів.

Ключові слова: євроінтеграція, професійні компетентності журналіста, інноваційні знання, освіта офлайн та онлайн, неформальна освіта, медіаграмотність, цифровізація освітнього процесу.

Постановка проблеми. Важливі історичні події в Україні, розбудова громадянського суспільства, активні реформи всіх сфер життя українців, цифровізація комунікаційних процесів суспільства – упевнені кроки на шляху євроінтеграції України. Освітній процес не є відірваним від інших сфер життєдіяльності українського суспільства, тому євроінтеграційні зміни саме у сфері вищої освіти є актуальними. Цікавим є досвід кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка у напрямі євроінтеграційних способів удосконалення професійної підготовки журналістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В. Різун у роботі «Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет» наголошує на важливості свободи процесу університетського навчання [10]. Дослідниця Д. Фурсова акцентує на актуальності вищої освіти у формуванні журналіста: «Вища освіта є важливим, наразі нагально важливим фактором формування журналіста. <...> це чинник формування не тільки знавця, а й ремісника, людини елементарно грамотної відносно самого процесу праці» [13]. О. Войцишин концентрує увагу на підборі викладацького складу, на якості взаємодії в освітньому процесі, здатності викладачів до саморозвитку: акту-

альне вміння змінюватися, пробувати інші види діяльності, сміливість у пізнанні чогось нового [2, с. 21]. А. Киричок аналізує роль нових медіа у формуванні іміджу закладів вищої освіти [4].

Постановка завдання. Мета статті – ознайомити наукову спільноту з досягненнями кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка на євроінтеграційному шляху вдосконалення професійних компетентностей журналістів в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Суспільство та й самі медіа цікавлять якість вищої освіти в Україні саме журналістів та, як наслідок, питання довіри до медіа. За даними опитування «Інформації з яких джерел більше довіряють українці та якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів», проведеного 26–30 липня 2022 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва на замовлення Комісії журналістської етики та за підтримки International Media Support (IMS), «основними критеріями професійності журналіста респонденти назвали репутацію журналіста (55%) і якість самого матеріалу (54%). Інші критерії менш важливі для опитаних. 23% звертають увагу на репутацію медіа, а 8% – на наявність журналістського посвідчення в певного автора. Чоловіки децю частіше звертають увагу на репутацію журналіста, а жінки – на якість матеріалу. Стосовно репутації медіа, то на неї частіше, ніж серед інших груп, звертають увагу респонденти з вищою освітою – 29%» [3]. Саме питання професійної підготовки журналістів є основним чинником якості журналістської інформації.

Євроінтеграційний інноваційний шлях розвитку освіти передбачений Типовою програмою підвищення кваліфікації педагогічних працівників із розвитку цифрової компетентності Міністерства освіти і науки України. Метою програми є «підвищення рівня компетентності слухачів, а також підготовка до подальшої роботи в умовах цифровізації та європейського вектору розвитку за такими напрямками: цифровізація суспільства та освіти; цифрові технології для професійного розвитку, комунікації та співпраці; електронні освітні ресурси; використання інформаційно-комунікаційних технологій; інформаційна та кібернетична безпека в інформаційному суспільстві та цифровому освітньому середовищі; цифрові сервіси для навчання, оцінювання результатів здобувачів освіти та підвищення їхньої цифрової компетент-

ності» [12]. Саме цих напрямів у своїй роботі дотримується колектив кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка.

За освітньою програмою «Журналістика. Реклама і зв'язки з громадськістю» (бакалаврський рівень) освітній процес професійної підготовки журналістів має на меті «надати освіту в галузі журналістики із широким доступом до працевлаштування в галузі соціальних комунікацій» [9]. Ціль цього процесу – «підготувати студентів для діяльності в медіасфері, здатних забезпечити організаційно-управлінські, проєктні, комунікаційні, рекламно-інформаційні, ринково-дослідні та прогнозно-аналітичні функції; сформувати відповідні компетентності для подальшого навчання та розвитку» [9]. Зазначені мета та ціль освітньої професійної програми відповідають Стандарту вищої освіти України у галузі знань 06 Журналістика [11]. Більш поглибленими є вимоги до підготовки журналістів магістерського рівня. Метою освітньо-професійної програми «Журналістика. Медіакомунікації» другого (магістерського) рівня вищої освіти є «формування здатності виконувати складні завдання і вирішувати складні проблеми у галузі соціальних комунікацій, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій у професійній діяльності та характеризується невизначеністю умов і вимог» [8]. Ціль підготовки фахівців магістерського рівня – «володіння основними методами, методиками й технологіями, засобами та знаряддями, що використовують у сфері досліджень соціальних комунікацій і вузькопрофесійній галузі та у сфері розробок і впровадження інновацій у професійній галузі» [8].

Технологічний прогрес розширює комунікативні можливості людства і спонукає до набуття нових знань, компетентностей представниками різних професій, зокрема журналістів. Модулі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників із розвитку цифрової компетентності – «Освіта в цифровому світі»; «Безперервний професійний розвиток»; «Цифрові освітні ресурси»; «Навчання та оцінювання здобувачів освіти»; «Розвиток цифрової компетентності здобувачів освіти» [12] – активізують освітній процес та надають різнобічні можливості зміни формату освітнього процесу офлайн чи онлайн. Стрімкий розвиток медіатехнологій, що безпосередньо впливає й на зміни у сучасній системі масмедіа, дозволяє говорити про необхідність постійно підвищувати кваліфікацію викладацького складу в закладах вищої освіти. Як

зазначають науковці Л. Башманівська та В. Башманівський, «щоб бути сьогодні високоосвіченим фахівцем, потрібно володіти сучасними комунікаційними та медіаосвітніми технологіями, які є популярними серед молоді» [1, с. 17]. Саме через процес підвищення кваліфікації викладачів відбувається осучаснення, розширення практичного складника та адаптації освітнього процесу до потреб галузі. Актуальність цього положення безсумнівна та незаперечна. У серпні 2019 року до складу галузевої експертної ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти увійшов один із викладачів кафедри, а у січні 2021 року лави експертів поповнилися ще трьома членами кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Сертифіковане міжнародне науково-педагогічне стажування викладачів кафедри в Куявському університеті у Влоцлавеку (Республіка Польща): «Інноваційні методи організації освітнього процесу для спеціальностей „Журналістика“ і „Менеджмент соціокультурної діяльності“ в Україні та країнах ЄС» (22.02.2021–02.04.2021) та «Методики удосконалення підготовки кваліфікованих фахівців у галузі журналістики, реклами та PR в Україні та країнах ЄС» (07.06.2021–17.07.2021) за фахом «Соціальні комунікації» дозволило осучаснити підходи та підвищити рівень освіти бакалаврів та магістрантів спеціальності 061 «Журналістика». За результатами стажування до освітніх компонент були інтегровані нові теми, що значно підвищило якість освітнього процесу.

Неоціненний досвід кафедра здобула у 2019–2021 рр. завдяки участі та реалізації проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» (2017–2022 р.) за підтримки Ради міжнародних досліджень та обмінів IREX. Завдяки активній участі у заходах, а саме освітньому симпозиумі «Роль освіти в епоху дезінформації та технологічного прогресу», тренінговій програмі з інфомедійної грамотності, процесі навчання в Зимовій школі, програма якої передбачала воркшопи, тренінги з інтеграції інфомедійної грамотності в навчальні матеріали, вивчення методики змішаного навчання і фасилітації онлайн-курсу з медіаграмотності VeryVerified та застосування інструментів ігровізації в навчальному процесі (гра-квест Face Busters), учасники отримали сертифікати від IREX, відбулося оновлення бакалаврської та магістерської навчальних програм через введення нових компетентностей.

Також викладачі кафедри з 2020 року беруть активну участь у міжнародних проєктах від АМО (Чеська громадська організація Асоціації з міжнародних питань) [14], ГО «Інтерньюз Україна» та Texty.org.ua: «Використання даних у боротьбі з маніпуляцією та дезінформацією» – навчальні онлайн-курси «Журналістика даних» і «Підходи, інструменти та методи перевірки інформації» (жовтень–листопад 2020 р.), навчальний курс «Цифрова безпека та нові медіа» (Київ, 23–24 жовтня 2021 р.); у межах проєкту «Підвищення якості підготовки молодих журналістів в Україні» – навчальний курс «Журналістика в умовах воєнного часу» (травень – червень 2022 р.). Цей досвід та практичні навички активно передають студентам у процесі неформальної освіти (наукові семінари), що поглиблює навчальний процес та дозволяє вдосконалити професійні навички майбутніх журналістів.

З метою підвищення якості фахової підготовки журналістів до освітніх компонент уведено теми практичних занять: використання інструментарію для перевірки авторських робіт – «Авторське право та відповідальність за його порушення»; використання інструментарію для побудови графіків на базі відкритих даних – «Побудова графіків на основі відкритих даних. Підготовка журналістського матеріалу»; використання інструментів верифікації візуального контенту – «Інтернет-безпека», «Інтернет-видання як платформа для журналістської діяльності» та ін.

Нові виклики перед освітянською спільнотою постали в часи пандемії COVID-19. Навчальні заклади України, зокрема заклади вищої освіти, були вимушені провести вдалу апробацію та перейти на змішаний формат навчання (офлайн та онлайн). Цей процес надав новий поштовх для професійного розвитку та набуття нових компетентностей не лише студентами, а й викладацьким складом. Онлайн-технології значно розширили можливості неформальної освіти.

Неформальна освіта: «Теорія поколінь. Як достукатися до сучасної молоді?», «Соціальні інновації – пошук рішень для комплексних викликів», «Інструменти для вирішення конфліктів: важливі навички для освітян», «Медіаграмотність та інструменти перевірки інформації: текст, фото, відео», «Проектний менеджмент як невід’ємний складник сучасної освіти» – вебінари на задані теми від OpenSchool (квітень 2020 р.); «Стандарти журналістики в умовах пандемії та кризи» (Frie-grich Naumann Foundation For Freedom; Академія Української Преси; за підтримки Феде-

ративної Республіки Німеччина, 29–30 квітня 2020 р.); «Швидко та просто: як перевіряти роботи на плагіат за допомогою Unicheck»: майстер-клас «Основи роботи із системою перевірки текстів на плагіат» (Unicheck Україна, 12 травня 2020 р.); вебінари «Профіль автора у Scopus», «Пошук інформації у Scopus», «Бібліометричні інструменти Scopus», «Бібліографічний менеджер Mendeley в роботі дослідника» від BrightTALK (травень – червень 2020 р.); вебінари «Профіль установи Web of Science: створення, корегування, використання», «Що нам готує новий інтерфейс Web of Science Core Collection», «Можливості аналітичного інструменту InCites», «Критерії та процедура відбору видань до Web of Science Core Collection» від Web of Science Group, Clarivate Analytics company (червень 2020 р.) – неповний перелік вебінарів, майстер-класів, які відвідали викладачі кафедри.

Серія вебінарів ГО «Інтерньюз-Україна» (травень – червень 2020 р.): «Криза та робота редакцій: реалізувати можливості для журналістів»: Модуль 1: «Що буде з медіаринком»; Модуль 2: «Новинні приводи та ефективний пошук контенту в мережі»; Модуль 3: «Створення матеріалів за умов дистанційної роботи»; Модуль 4: «Створення матеріалів за умов дистанційної роботи»; Модуль 5: «Робота із соцмережами, перевірка достовірності контенту»; Модуль 6: «Монетизація медіа в умовах кризи. На кого можуть розраховувати редакції?»; експертна онлайн-дискусія «Етичні засади висвітлення діяльності терористичних організацій і їх лідерів у медіа» (ГО «Інтерньюз-Україна», м. Київ, 5 червня 2020 р.) – надали нові знання та навички викладачам кафедри для можливості інтегрування інноваційних знань в освітній процес та підвищення професійних компетентностей майбутніх журналістів.

З 2017 року викладачі кафедри беруть активну участь у заходах та навчальних курсах, організованих Центром демократії та верховенства права за фінансової підтримки Швеції. Зокрема, тренінг «Актуальні питання медіарегулювання для викладачів факультетів журналістики» (Київ, 11–12 листопада 2017 р.); дистанційний курс «Доступ до публічної інформації» (Київ, 2018 р.); «Дистанційний курс з авторського права» (Київ, 2019 р.); онлайн-мінікурс «Коронарне мислення: як медіа виживати онлайн» (квітень 2020 р.); дистанційний курс «Суди і ЗМІ» (Київ, 2020 р.); дистанційний курс із медійного права (Київ, 2020 р.); публічна консультація Центру демократії та верховенства

права «Лабіринт медійного законопроекту: як повернутися з міфів до реальності» (26 лютого 2021 р.); участь у проєкті «100 вчинків відповідальних громадян» (Житомир, 21 жовтня 2021 р.); публічна онлайн-дискусія «Свобода вираження і приватність в часи війни: як належно відступати від зобов'язань» (25–26.05.2022 р.). Юридичні аспекти діяльності масмедіа, обговорення проєкту нового медійного законодавства України, діяльність масмедіа у кризові часи – актуальні питання медійної галузі, які потребують повноцінної уваги як викладацького складу, так і студентської аудиторії.

Постійно відбувається співпраця викладачів – членів Національної спілки журналістів України та активна участь у заходах організації. Зокрема, у Всеукраїнській онлайн-наradі редакторів газет із генеральним директором АТ «Укрпошта» І. Ю. Смілянським (організатор – Національна спілка журналістів України, 28.10.2021 р.); онлайн-курсі для журналістів «У фокусі – Крим» (співорганізатор заходу – кафедра журналістики, реклами та PR, жовтень – листопад 2021 р.).

Неоціненним виявився досвід участі у публічних заходах (онлайн-формат) Комісії з журналістської етики викладацького складу кафедри журналістики, реклами та PR та студентської молоді різних курсів. Дискусія з Міністерством оборони України «Інформаційний фронт: як працювати якісно та безпечно для країни» від Комісії з журналістської етики, практична розмова для журналістів та журналісток від КЖЕ у партнерстві з ГО «Жінки в медіа» з Ольгою Руденко, головною редакторкою The Kyiv Independent (7 червня 2022 р.), та багато інших доповнюють навчальний процес практичними кейсами та розширюють кругозір майбутніх журналістів.

Також в освітньому процесі журналіста запланована значна кількість годин для виробничої практики. Це надає можливості майбутнім професіоналам одразу набувати та розширювати професійні навички [6; 7].

В. Різун у вже згадуваній роботі «Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет» зазначає: «У журналістики немає іншої місії в суспільстві, ніж служити своєму народові через його правдиве інформування, захищаючи тим самим інтереси людей, їхні традиції, спосіб життя, їхню культуру. Справжня журналістика не може бути не націєтворчою, бо тоді вона буде проти свого народу, якому нібито служить» [10, с. 6]. Яскравим проявом служіння українському народові журналістів України є профе-

сійна діяльність під час російсько-української війни, визнана світовою спільнотою через присудження всім українським журналістам Пулітцерівської премії-2022 спеціальною відзнакою «За відвагу, витривалість та відданість правді». Сподіваємося, що в лавах цих журналістів є й дипломовані професіонали, які продовжують самоосвіту та, безумовно, дотримуються професійних стандартів та положень Кодексу етики українського журналіста [5].

Висновки і пропозиції. Отже, у процесі фахової підготовки студентів спеціальності 061 «Журналістика» необхідно приділяти увагу постійному підвищенню кваліфікації викладацького складу як через процес міжнародного сертифікованого стажування, так і через неформальну освіту. Цей процес значно покращує рівень викладання та спрямовує освітній процес євроінтеграційним шляхом до вдосконалення професійних компетентностей журналістів.

Список літератури:

1. Башманівська Л. А., Башманівський В. І. Медіаосвіта як важлива складова професіоналізму майбутнього вчителя-словесника. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 16–20.
2. Войчишин О. Шлях покращення професійних компетентностей в освіті. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (Київ, 28–29 травня 2020 р.) / уклад.: О. Ю. Дикий, Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 21.
3. Інформації з яких джерел більше довіряють українці та якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів. URL: <https://dif.org.ua/article/informatsii-z-yakikh-dzherel-bilshe-doviryayut-ukraintsi-ta-yakimi-na-ikhnyu-dumku-e-kriterii-profesijnosti-zhurnalistiv> (дата звернення: 01.09.2022).
4. Киричок А. Використання нових медіа у формуванні іміджу ВНЗ. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 2. С. 42–44.
5. Кодекс етики українського журналіста. URL : <http://www.cje.org.ua/ua/code> (дата звернення: 02.09.2022).
6. Методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики в медіа та підготовки звіту для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 «Журналістика» / укладачі: О. В. Богуславський, К. В. Дюжева, З. В. Партико. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 25 с.
7. Методичні рекомендації щодо проходження навчальної практики в електронних засобах масової інформації та рекламних агенціях і підготовки звіту для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 «Журналістика» / укладачі : О. В. Богуславський, К. В. Дюжева, З. В. Партико. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 24 с.
8. Освітня програма 061 Журналістика / Журналістика. Медіакомунікації. Магістр 2022 рік. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/65/magister/2022/> (дата звернення: 12.09.2022).
9. Освітня програма 061 Журналістика / Журналістика. Реклама і зв'язки з громадськістю. Бакалавр 2022 рік. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/88/bachelor/2022/> (дата звернення: 12.09.2022).
10. Різун В. Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/Articles/ideya.pdf> (дата звернення: 02.09.2022).
11. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 061 «Журналістика» галузі знань 06 «Журналістика» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2019. 15 с.
12. Ухвалено типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників із розвитку цифрової компетентності / Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/uhvaleno-tipovu-programu-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення: 13.09.2022).
13. Фурсова Д. Вища освіта як чинник формування сучасного журналіста. URL : <http://www.kafedrajourn.org.ua/media/453> (дата звернення: 01.09.2022).
14. Checkregion-ua.info [сайт]. URL : <https://www.checkregion-ua.info/> (дата звернення: 28.08.2022).

Blyzniuk A. S., Davydova L. V., Zaiko L. Ya. Eurointegration: ways of improving the professional competences of journalists

European integration processes are key in the modern history of Ukraine. Constant informational and not only informational attacks of the Russian Federation against Ukraine right before the anniversary of the most tragic and decisive events of the Revolution of Dignity prove their historical importance and heroism of all participants of the Maidan, defenders of Ukraine and the European integration aspirations of Ukrainians. Unfortunately, peace has ended for our state due to the ambitious and criminal actions of the Russian

Federation, which intends to occupy not only the territory of our state, but also the consciousness of people by any means. The Russian-Ukrainian war, started by the Russian Federation on February 20, 2014 with the occupation of the territories of the state of Ukraine – the Autonomous Republic of Crimea, the territories of Donetsk and Luhansk regions, entered the active stage on February 24, 2022. We are convinced that the joint efforts of Ukrainian society with strong global support in the fight against the aggressor on various fronts of the Russian hybrid war against Ukraine – military, informational, volunteer, educational – in the near future will be crowned with victory of Ukraine and peace. The process of European integration is also continued by educationists. In particular, through the process of advanced training at the international level, which allows to improve the process of education in Ukrainian institutions of higher education. The article emphasizes that teachers of the Department of Journalism, Advertising and PR of Zhytomyr Ivan Franko State University actively involve elements of non-formal education, innovative methods, and digital technologies in the process of advanced training and the educational process. Digitalization of the educational process allowed to transfer the educational process during the threat of COVID-19 into a mixed format with the involvement of online technologies (in particular, the ZOOM platform). These changes in the educational process on the way to European integration open up new opportunities for improving the professional competencies of journalists.

Key words: *European integration, professional competencies of a journalist, innovative knowledge, offline and online education, non-formal education, media literacy, digitization of the educational process.*